

Войтенко Н. Ю. – аспірант кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000000242828872>

Поняття та форми реалізації виборчих прав громадян на місцевих виборах

Метою публікації є дослідження поняття та форм реалізації виборчих прав громадян на місцевих виборах в Україні задля розуміння правової категорії та подальшого вдосконалення виборчого законодавства України. **Методологія.** Під час дослідження проблематики наукової статті було використано загальні та спеціально-правові методи: системного аналізу, порівняльно-правовий, діалектичний підхід, системно-структурний, застосовано прийоми наукового пізнання відповідно до мети й завдань наукового дослідження. **Наукова новизна.** Новизна дослідження полягає в комплексному аналізі поняття та форм реалізації виборчих прав громадян на місцевих виборах. У статті розглянуто поняття реалізації виборчих прав громадян на місцевих виборах, з огляду на теоретичні наукові підходи до розуміння реалізації права. На підставі аналізу законів України, які врегульовують питання виборчого права громадян на місцевих виборах, визначено, що реалізація виборчих прав громадян є найбільш впливовою формою демократії в державі. Доведено, що саме правові форми реалізації виборчих прав громадян на місцевих виборах мають практичні наслідки, які своєю чергою передбачають реалізацію волі народу та є загальнообов'язковими до виконання органами державної влади. Зазначено, що ценз осіпості є однією з найістотніших перепон у реалізації виборчих прав громадян на місцевих виборах. **Висновки.** Реалізація виборчих прав громадян на місцевих виборах – це процес, під час якого суб'єкт виборчого права, усвідомлюючи власні дії (бездіяльність), керуючись нормативними приписами, вступає у правовідносини, які є юридичним вираженням політичних відносин. Законодавча вимога щодо належності особи до певної територіальної громади як умова реалізації виборчого права на місцевих виборах є найістотнішою перепорою в реалізації виборчого права. Основними формами реалізації виборчого права громадянами на місцевих виборах є виконання, використання та дотримання, за допомогою яких реалізують безпосереднє виборче право.

Ключові слова: виборче право; місцеві вибори; форма реалізації виборчого права; виборче законодавство.

Вступ

Відповідно до положень Конституції України, виборче право належить до пріоритетних політичних прав громадян, реалізація якого є показником становлення та утвердження прав і свобод людини в демократичній державі. Україна, яка позиціонує себе як демократична країна, покликана захищати права та свободи своїх громадян, і виборче право належить до таких, про що свідчить низка міжнародних договорів у сфері виборчого права, що були ратифіковані Верховною Радою України й імплементовані в національне законодавство України.

Своєю чергою включення виборчих міжнародно-правових норм у національну правову систему недостатньо задля оцінювання реального стану демократії в державі, адже без реального втілення в життя ці норми можуть мати суто декларативний характер.

Аналізуючи виборче законодавство України протягом років незалежності, ми спостерігаємо безсистемні й системні зміни, які не завжди відповідають принципам демократії, тим самим унеможлиблюють фактичну реалізацію виборчого права громадянами.

Реалізація конституційного виборчого права громадян на місцевих виборах є правовою формою здійснення демократії в Україні, і забезпечення реалізації цього права є один із факторів, який дає

змогу стверджувати про рух нашої держави в цьому напрямі. Законність місцевих виборів і легітимність їх результатів залежать від дієвого механізму реалізації виборчих прав громадян, за допомогою якого було б усунуто перешкоди на шляху до забезпечення народовладдя в державі.

Проблеми реалізації виборчих прав громадян на місцевих виборах у широкому контексті розглядали такі вчені-правники: Ю. Білоусов, С. Гончаренко, С. Кальченко, С. Ківалов, Ю. Ключковський, М. Козюбра, В. Кравченко, О. Лавринович, В. М'яловицька, В. Погорілко, М. Рябець, Л. Смокович, М. Ставнійчук, О. Тодика, Б. Футей, К. Грасхоф та ін. Водночас питання форм реалізації виборчих прав громадян на місцевих виборах, з огляду на політичні виклики сьогодення, потребують тривалого та ґрунтовного наукового дослідження задля вдосконалення виборчого законодавства України в контексті місцевих виборів, а також попередження та недопущення порушень політичних прав громадян з боку органів державної влади, посадових і службових осіб.

Мета і завдання дослідження

Метою публікації є нормативно-правовий аналіз поняття та форм реалізації виборчих прав громадян на місцевих виборах в Україні з огляду на досвід країн Європи задля вдосконалення національного виборчого законодавства.

Виклад основного матеріалу

Закріплені в законах та інших нормативно-правових актах норми права можуть набути недекларативного характеру лише за умови їх реального втілення в життя, у свідомо-вольовій поведінці людини. Без реалізації норми права втрачають своє соціальне призначення та залишаються «мертвими», тобто мають суто ознайомче спрямування.

Термін «реалізація» походить від латинського слова «realis», його тлумачать як утілення (Busel, 2005). Серед правників термін «реалізація» найчастіше визначають як здійснення чого-небудь, утілення в життя ідей, задумів індивідумом або групою осіб у реальність. Тобто будь-який задум чи ідея мають бути здійснені на практиці.

Своєю чергою термін «реалізація права» має аналогічний зміст, що полягає в діях, активній поведінці особи. Однак термін «реалізація» не потребує обов'язкових гарантій з боку держави задля реального втілення в життя ідей та задумів людини (наприклад, реалізація свого потенціалу), на противагу терміну «реалізація права», який без належних гарантій забезпечення державною владою втратить будь-який зміст і сутнісне призначення.

Наприклад, О. Ф. Скакун у своїй праці розглядає реалізацію норм права як втілення приписів правових норм у правомірній поведінці суб'єктів права, у їхній практичній діяльності, яку можна розглядати як процес і як кінцевий результат (Skakun, 2001). Таку позицію поділяє і П. М. Рабінович, який зазначає, що реалізація права полягає насамперед у здійсненні суб'єктами практичних дій або бездіяльності відповідно до приписів, акцентуючи на діях (бездіяльності) суб'єкта, які передбачають задоволення суспільних потреб усіма дозволеними способами, засобами, що задекларовані державою. Категорію «реалізація норм права» А. М. Колодій трактує як утілення положень правових норм у фактичній поведінці (діяльності) суб'єктів права (Kolodii et al., 2002).

Реалізація права може бути пов'язана як зі здійсненням правомірних дій, так і з правомірною бездіяльністю. Результатом реалізації права є досягнення повної відповідності між вимогами норм права щодо певної поведінки суб'єктів та їх фактичними діями (бездіяльністю) (Petryshyn, 2012).

Реалізація права – це правові норми, які втілюються в життя правомірною поведінкою суб'єктів суспільних правовідносин і забезпечені державною владою. Реалізація права передбачає процес, який можна розглядати у двох аспектах – із суб'єктивної та об'єктивної сторін. Об'єктивна сторона реалізації права полягає в здійсненні дій суб'єктом правовідносин, які передбачені нормами

права. Суб'єктивна сторона реалізації права – це безпосереднє ставлення та воля суб'єкта правовідносин до встановлених нормами права вимог, які реалізують під час юридичних дій чи бездіяльності.

Своєю чергою В. С. Нерсисянц у своєму науковому дослідженні розглядає проблему реалізації права з огляду на суб'єкти права: з одного боку, реалізація права полягає в слідуванні праву з боку органів держави й посадових осіб; а з іншого – у реалізації права, що полягає у вчинках громадян, діяльності їх організацій та об'єднань (Nersesians, 2004). На нашу думку, це якнайкраще характеризує реалізацію виборчих (політичних) прав громадян на місцевих виборах, де з одного боку виступають громадяни, які реалізують свої виборчі права на місцевих виборах, а з іншого – державні органи та посадові особи, повноваженнями яких є гарантування реалізації виборчих прав. Основною метою реалізації виборчого права є формування органів державної влади та місцевого самоврядування відповідно до правових приписів.

На момент реалізації права суб'єкта правовідносин наділяють правом юридичної дії або бездіяльності, що полягає у вияві волі суб'єкта щодо реалізації свого права, яке передбачене певними нормативно-правовими актами, санкціонованими державою. Водночас дії або бездіяльність суб'єкта правовідносин, який наділений правосуб'єктністю, мають бути в межах правового поля, тобто юридичні дії або бездіяльність повинні відповідати правовим приписам. Адже процес реалізації права – це процес перетворення абстрактної норми в матеріальну, що вимагає від суб'єкта правомірних вчинків, оскільки вони передбачають настання конкретних наслідків як для суб'єкта, так і для всіх учасників правовідносин.

Отже, реалізація права в загальному вигляді передбачає правомірну поведінку (дію або бездіяльність) суб'єкта правовідносин, яка має бути в межах правових приписів або бути такою, що не заборонена законом. Як активна, так і пасивна поведінка суб'єкта правовідносин має бути такою, що не посягає та не порушує прав інших суб'єктів реалізації права. Тобто така поведінка суб'єктів, з одного боку, надає можливість іншим суб'єктам права реалізувати свої права, а з іншого – передбачає виконання обов'язків, які передбачені правовими приписами. Реалізація права відповідно до правових приписів є актом свідомої, добровільної дії, що має необов'язковий характер і не тягне за собою юридичної відповідальності. На противагу реалізації права, виконання обов'язків вирізняється обов'язковістю до виконання та забезпечується примусом держави.

Аспекти реалізації виборчих прав людини й громадянина в різний час розглядали такі вчені-правники, як Б. В. Калиновський, Т. О. Кулик, що

надалі були відображені у виборчому законодавстві України (Kalynovskyi, 2019; Kalynovskyi, & Kulyk, 2018).

Сформульовані в законах та інших нормативно-правових актах правові норми тільки тоді виконують своє соціальне призначення, коли їх втілюють, вони реалізуються у свідомовольових діях суб'єктів. Реалізація норм права їхніми адресатами завершує процес правового регулювання, уособлюючи тим самим певний результат цього різновиду організаційного впливу на суспільне життя (Osaulenko, 2007).

Реалізація конституційно-правових норм передбачає практичне втілення всіх демократичних засад задля забезпечення прав і свобод людини й громадянина. Це система інституційних елементів, які є допоміжними в практичному втіленні конституційних приписів.

На нашу думку, це насамперед стосується реалізації політичних прав громадян, а саме виборчих прав на місцевих виборах. Реалізація виборчих прав громадян на місцевих виборах – це процес, під час якого суб'єкт виборчого права, усвідомлюючи свої дії (бездіяльність), керуючись нормативними приписами, вступає в правовідносини, які є юридичним вираженням політичних відносин. Результатом реалізації виборчих прав громадян на місцевих виборах є формування органів місцевого самоврядування.

Порушення виборчого законодавства тягне за собою юридичну відповідальність, встановлену законом, і є важливою гарантією реалізації виборчих прав громадян на місцевих виборах. Базові закони України у своїх положеннях закріплюють інститут відповідальності за порушення виборчого права громадян. Більш жорсткий вид відповідальності за порушення виборчих прав був запроваджений після президентських виборів 2004 року, під час яких відбувалися масовими порушеннями виборчих прав, фальсифіковано результати.

Питання стосовно дослідження порушень виборчих прав громадян на місцевих виборах було розглянуто в працях різних учених задля вдосконалення чинного законодавства України. Наприклад, В. А. Стукаленко досліджує питання виборчих спорів (Stukalenko, 2018). Основними законами щодо притягнення до відповідальності за порушення виборчих прав громадян є Конституція України, КК України та КУпАП. Зокрема, КУпАП містить 14, а КК – 7 складів правопорушень проти виборчих прав.

Наприклад, ст. 157 КК України передбачає кримінальну відповідальність у вигляді штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на

строк від одного до трьох років, за перешкоджання здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії з референдуму чи діяльності офіційного спостерігача ("Kryminalnyi kodeks", 2001). Для порівняння, КК Польської Республіки містить суворішу міру покарання за порушення виборчого законодавства у вигляді позбавлення волі від трьох місяців до п'яти років позбавлення волі, не передбачаючи накладення штрафів на правопорушників (Budyn-Kulik, Kozłowska-Kalisz, Kulik, & Mozgawa, 2019). На наш погляд, суворіший вид покарання за порушення виборчих прав громадян в Україні сприяв би стабільнішим гарантіям виборчого права, оскільки суспільна небезпека злочинів проти виборчих прав посягають безпосередньо на конституційні права та свободи людини, пов'язані із засадами демократії в державі. Будь-яка протиправна поведінка суб'єкта виборчих правовідносин на місцевих виборах одночасно впливає на реалізацію виборчого права іншими суб'єктами правовідносин і має причиново-наслідковий зв'язок.

Відповідно до Конституції України, загальним активним виборчим правом наділяють усіх громадян України, які на день виборів досягли віку 18 років і є дієздатними ("Konstytutsiia Ukrainy", 1996). Відповідно до положень статті 70 Основного Закону, реалізація активного виборчого права майже не обмежена. Щодо пасивного виборчого права законодавець встановлює цензи відповідно до видів виборів. Наприклад, реалізація пасивного виборчого права на президентських виборах обмежується цензом громадянства, віковим цензом, цензом осілості, мовним цензом і правосуб'єктністю. Реалізація пасивного виборчого права на парламентських виборах також передбачає наявність певних обмежень щодо кандидатів: віковий ценз, ценз осілості, ценз громадянства, наявність правосуб'єктності, а також обмеження щодо реалізації пасивного виборчого права за наявності судимості.

На відміну від загального активного, так і пасивного виборчого права, реалізація виборчого права на місцевих виборах передбачає ширше коло суттєвих обмежень. Серед інших цензів, які передбачені законодавцем, щодо реалізації виборчого права на місцевих виборах слід виокремити ценз осілості. На нашу думку, саме законодавча вимога щодо належності особи до певної територіальної громади є найбільшою перешкодою в реалізації виборчого права на місцевих виборах для: військовослужбовців строкової служби, осіб, які перебувають за кордоном, осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі, алкоголіків і наркоманів, які перебувають на примусовому лікуванні. Усі перелічені особи, відповідно до загального

виборчого законодавства, є суб'єктами виборчих прав і наділені правосуб'єктністю. Водночас спеціальні виборчі закони, положення яких врегульовують питання реалізації виборчих прав громадян на місцевих виборах, встановлюють для таких осіб обмеження, позбавляючи їх права на активне виборче право на місцевих виборах, що суперечить загальному виборчому праву відповідно до положень Конституції України.

Задля ґрунтовнішого вивчення поняття «реалізація виборчого права» необхідно детальніше проаналізувати форми реалізації норм права крізь призму теорії. Серед теоретиків найбільшою є кількість прихильників позиції, згідно з якою є три форми безпосередньої реалізації норм права відповідно до поведінки правореалізуючих суб'єктів. Отже, розрізняють такі форми безпосередньої реалізації норм права: дотримання – це форма реалізації права, що передбачає реалізацію заборонних норм права та яка полягає в утриманні особи від дій, заборонених приписами права; використання – форма реалізації норм права, яка передбачає активну вольову поведінку особи, відповідно до приписів права, задля задоволення своїх інтересів і потреб; виконання – це форма безпосередньої реалізації норм права, яка накладає на особу зобов'язуючі норми права, реалізація яких полягає в активних, свідомих діях особи, які вона вчиняє відповідно до приписів права, незалежно від її бажання.

Дотримання як форма реалізації виборчих прав громадян на місцевих виборах передбачає таку поведінку суб'єктів виборчого процесу, яка заборонена приписами права, тобто свідомо ухиляється від протиправної поведінки. Під час свідомо-вольової дії (бездіяльності) суб'єкт виборчого права реалізує забороняючі норми права. Норми заборони у виборчому законодавстві можуть бути закріплені опосередковано, прямо не забороняючи певну поведінку, вказуючи на небажану поведінку суб'єктів виборчого права, яка впливає зі змісту норми права та має наслідковий характер. Дотримання як форма реалізації виборчого права на місцевих виборах полягає здебільшого в утриманні від дій, які порушують права та свободи інших учасників виборчого процесу.

Наприклад, законодавець у ч. 5 ст. 12 Виборчого кодексу України закріплює рівне й неупереджене ставлення до суб'єктів виборчого процесу з боку органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, державних і комунальних підприємств, закладів, установ, організацій, їх посадових та службових осіб, що полягає в утриманні від протиправних дій, які посягають на рівне виборче право ("Vyborchyi kodeks", 2019).

Використання як одна із форм реалізації виборчого права громадян на місцевих виборах

передбачає реалізацію свого суб'єктивного права, що передбачене правовими приписами й вимагає з боку суб'єкта виборчого процесу свідомо-вольових дій (бездіяльності) задля реалізації виборчого права. Цій формі реалізації виборчого права на місцевих виборах притаманна як дія, так і бездіяльність, що своєю чергою не тягне за собою юридичної відповідальності. Тобто це вияв волі суб'єкта виборчого права, який згідно зі своїми власними переконаннями й інтересами використовує надане йому право відповідно до приписів норм права.

Наприклад, у ч. 1 ст. 7 Виборчого кодексу України закріплено загальне виборче право, яким наділені всі суб'єкти виборчого права відповідно до ст. 70 Конституції України, з огляду на додаткові обмеження до суб'єктів виборчого права згідно із цим Законом, тобто щодо осіб, які мають право голосу. Норма права, яка закріплює загальне виборче право, надає суб'єкту виборчого права можливість вільно (добровільно), без примусу реалізувати своє виборче право, що може виявлятися в дії чи бездіяльності особи, без настання неправових наслідків.

Виконання норм права – це форма реалізації виборчого права на місцевих виборах, яка передбачає вчинення дій суб'єктом виборчого права, які чітко передбачені нормами права. Зобов'язуючі норми частково пов'язані з нормами дотримання. Однак, на відміну від норм дотримання, які полягають у непорушенні норми права, що може не передбачати прямої дії, а тільки закріплювати поведінку особи, від якої вона повинна утриматися, то норми виконання вимагають від суб'єкта виборчого права активних, безпосередніх дій задля реалізації норм права. Невиконання, свідоме або несвідоме, завжди буде тягнути за собою застосування примусу держави.

Стаття 18 Виборчого кодексу України у своїх положеннях щодо використання інноваційних технологій у виборчому процесі в ч. 5 зобов'язує Центральну виборчу комісію забезпечити реалізацію та захист виборчих прав громадян України, які голосують на виборчих дільницях, де проводять експерименти або пілотні проекти, не звужуючи їх обсягу ("Vyborchyi kodeks", 2019).

Наукова новизна

Новизна дослідження полягає в комплексному аналізі поняття та форм реалізації виборчих прав громадян на місцевих виборах. У статті розглянуто поняття реалізації виборчих прав громадян на місцевих виборах, з огляду на теоретичні наукові підходи до розуміння реалізації права. На підставі аналізу законів України, які врегульовують питання виборчого права громадян на місцевих виборах, визначено, що реалізація виборчих прав громадян є найбільш

впливовою формою демократії в державі. Доведено, що саме правові форми реалізації виборчих прав громадян на місцевих виборах мають практичні наслідки, які своєю чергою передбачають реалізацію волі народу та є загальнообов'язковими до виконання органами державної влади. Зазначено, що ценз осілості є однією з найістотніших перепон у реалізації виборчих прав громадян на місцевих виборах.

Висновки

У результаті наукового дослідження, було надано авторське бачення поняття реалізації виборчих прав громадян на місцевих виборах. Реалізація виборчих прав громадян на місцевих

виборах – це процес, під час якого суб'єкт виборчого права, усвідомлюючи власні дії (бездіяльність), керуючись нормативними приписами, вступає у правовідносини, які є юридичним вираженням політичних відносин.

Законодавча вимога щодо належності особи до певної територіальної громади як умова реалізації виборчого права на місцевих виборах є найістотнішою перепорою в реалізації виборчого права. Основними формами реалізації виборчого права громадянами на місцевих виборах є виконання, використання та дотримання, за допомогою яких реалізують безпосереднє виборче право.

REFERENCES

- Budyn-Kulik, M., Kozłowska-Kalisz, P., Kulik, M., & Mozgawa, M. (2019). *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*. 9. Wydanie. Stan prawny na 1 marca 2019 r. Warszawa: Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
- Busel, V.Y. (Ed.). (2005). *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy: 250000 [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language: 250,000]*. (Vol. VIII). Kyiv; Irpin: Perun [in Ukrainian].
- Kalynovskyi, B.V. (2019). Teoretychni ta pravovi osnovy normotvorchoi diialnosti mistsevoi vlady v Ukraini [Theoretical and legal bases of normative activity of local authorities in Ukraine]. *Ekspert: paradyhmy yurydychnykh nauk i derzhavnoho upravlinnia, Expert: paradigms of legal sciences and public administration*, 2(4), 25-38. doi: <https://doi.org/10.32689/2617-9660-2019-4-2-25-38> [in Ukrainian].
- Kalynovskyi, B.V., & Kulyk, T.O. (2018). Normotvorcha diialnist mistsevykh rad v Ukraini [Rule-making activity of local councils in Ukraine]. *Aspekty publichnogo upravlinnia, Aspects of public administration*, 5(6), 33-40. doi: <https://doi.org/10.15421/151829> [in Ukrainian].
- Kolodii, A.M., Kopieichkov, V.V., & Lysenkov, S.L. (et al.). (2002). *Teoriia derzhavy i prava [Theory of state and law]*. S.L. Lysenkov, V.V. Kopieichkov (Eds.). Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
- Konstytutsiia Ukrainy: vid 28 cherv. 1996 r. No. 254k/96-VR [Constitution of Ukraine from June 28, 1996, No. 254k/96-VR]. (n.d.). zakon3.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> [in Ukrainian].
- Kryminalnyi kodeks Ukrainy: vid 5 kvut. 2001 r. No. 2341-III [Criminal code of Ukraine from April 5, 2001, No. 2341-III]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14> [in Ukrainian].
- Nersesians, V.S. (Ed.). (2004). *Problemy obshchey teorii prava i gosudarstva [Problems of the general theory of law and state]*. Moscow: Norma [in Russian].
- Osaulenko, O.I. (2007). *Zahalna teoriia derzhavy i prava [General theory of state and law]*. Kyiv: Istyna [in Ukrainian].
- Petryshyn, O.V. (Eds.). (2012). *Teoriia derzhavy i prava [Theory of state and law]*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
- Skakun, O.F. (2001). *Teoriia derzhavy i prava [Theory of state and law]*. Kharkiv: Konsum [in Ukrainian].
- Stukalenko, V.A. (2018). Aktualni pytannia rozuminnia vyborchykh sporiv [Current issues of understanding election disputes]. *Pravova derzhava, Constitutional state*, 30, 119-123 doi: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2018.30.132873> [in Ukrainian].
- Vyborchyi kodeks Ukrainy: vid 19 hrud. 2019 r. No. 396-IX [Electoral Code of Ukraine from December 19, 2019, No. 396-IX]. *Holos Ukrainy, Voice of Ukraine*, 251 [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Kodeks karny. Praktyczny komentarz. 9. Wydanie. Stan prawny na 1 marca 2019 r. / M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa. Warszawa : Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2019. 748 s.
- Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь: Перун, 2005. Т. VIII. 1728 с.
- Калиновський Б. В. Теоретичні та правові основи нормотворчої діяльності місцевої влади в Україні. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2019. № 2 (4). С. 25–38. doi: <https://doi.org/10.32689/2617-9660-2019-4-2-25-38>.
- Калиновський Б. В., Кулик Т. О. Нормотворча діяльність місцевих рад в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2018. № 5. Т. 6. С. 33–40. doi: <https://doi.org/10.15421/151829>.
- Теорія держави і права : навч. посіб. / [А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков та ін.] ; за заг. ред. С. Л. Лисенкова, В. В. Копейчикова. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 368 с.
- Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.
- Кримінальний кодекс України : Закон України 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14>.
- Проблемы общей теории права и государства : учебник / под ред. В. С. Нерсисянца. М. : Норма, 2004. 832 с.

Осауленко О. І. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. Київ : Істина, 2007. 336 с.
Теорія держави і права : посібник / за заг. ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2012. 192 с.
Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2001. 656 с.
Стукаленко В. А. Актуальні питання розуміння виборчих спорів. *Правова держава*. 2018. № 30. С. 119–123.
doi: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2018.30.132873>.
Виборчий кодекс України : Закон України від 19 груд. 2019 р. № 396-ІХ. *Голос України*. 2019. № 251.

Стаття надійшла до редколегії 17.03.2021

Voitenko N. – Postgraduate Student of the Department of Constitutional Law and Human Rights of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000000242828872>

Concepts and Forms of Realization of Citizens' Voting Rights in Local Elections

The **purpose** of the publication is to study the concept and forms of realization of voting rights of citizens in local elections in Ukraine, in order to understand the legal category and further improve the electoral legislation of Ukraine. **Methodology.** During the research of the scientific article the general and special-legal methods were used: system analysis, comparative-legal, dialectical approach, system-structural, applied methods of scientific knowledge, which provides the purpose and objectives of scientific research. **Scientific novelty.** The novelty of the study lies in a comprehensive analysis of the concept and forms of realization of voting rights of citizens in local elections. The article examines the concept of realization of voting rights of citizens in local elections, taking into account theoretical scientific approaches to understanding the implementation of the right. Based on the analysis of the Laws of Ukraine, which regulate the issue of citizens' suffrage in local elections, it is determined that the exercise of citizens' suffrage is the most influential form of democracy in the country. The study proved that it is the legal forms of exercising the voting rights of citizens in local elections that have practical consequences, which in turn are the realization of the will of the people and are universally binding on public authorities. It is noted that the residency requirement is one of the most serious obstacles to the exercise of citizens' voting rights in local elections. **Conclusions.** The realization of the voting rights of citizens in local elections is a process during which the subject of suffrage, aware of their actions (inaction), guided by regulations, enters into legal relations, which are the legal expression of political relations. The legislative requirement for a person to belong to a certain territorial community as a condition for exercising the right to vote in local elections is the biggest obstacle to exercising their right to vote. The main forms of exercising the right to vote by citizens in local elections are: implementation, use and observance, through which direct suffrage is exercised.

Keywords: suffrage; local elections; forms of realization of suffrage; election legislation.